

УДК 339.94 (4)

РОЛЬ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРОМИСЛОВО-ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ

Побірченко В.В.

*Таврійський національний університет імені В.І.Вернадського, м. Сімферополь, Республіка Крим
E-mail: yviktoriya_crimea@list.ru*

У статті розкрито європейський досвід розвитку промислово-інноваційних кластерів. Показано роль транскордонного співробітництва у існуванні даного виду мережевої співпраці та усвідомленого планування його подальшого розвитку.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, кластер, промислово-інноваційний кластер, регіональний розвиток.

ВСТУП

Формування кластерів, у тому числі промислово-інноваційних, на різних рівнях локалізації є одним з основних механізмів підвищення конкурентоспроможності, як окремих територій, так і країни в цілому. Найбільший інтерес для розвитку прикордонних, периферійних територій являє міжнародне кластерне співробітництво в рамках транскордонних кластерів.

Питанням розвитку прикордонного і транскордонного співробітництва приділяється все більше уваги у роботах як закордонних, так і українських вчених. Зокрема зазначимо праці таких провідних українських вчених, як П.Беленький, О.Білорус, Н.Кухарська, Н.Мікула, В.Новицький та ін. Цікавими також представляються зарубіжні дослідження світового досвіду розвитку промислових та інноваційних кластерів, проведені А.Бикової, М.Волкової, Т.Сахно, В. Третяка, І.Ферової, докладний аналіз теоретичних підходів до мережевих формам міжфірмальної кооперації М.Румянцевої і О.Третяк О.А., а також комплексне дослідження міжфірмових мереж як сучасної форми функціонування ринку Шерешової М., Becattini G., Cortright J., Ketels Ch., Porter M., Sölvell Ö. та ін.

Незважаючи на велику кількість публікацій в кожній з них розглянуті лише деякі напрямки, що мають важливе значення для розуміння природи даного виду мережевої співпраці та усвідомленого планування його подальшого розвитку. И також відсутні публікації в яких би аналізувався європейський досвід трансграничної кластерної політики в якості одного з найбільш ефективних шляхів розвитку прикордонних територій.

Метою даного дослідження – є аналіз європейського досвіду розвитку промислово-інноваційних кластерів, як транскордонної мережевої співпраці.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У міру зростання інтернаціоналізації бізнесу в останні роки відбувається поступовий розвиток транскордонних кластерних ініціатив, у тому числі - між європейськими країнами. Це закономірний процес, пов'язаний, в першу чергу, з

необхідністю задоволення зростаючих потреб споживачів, пошуками нових можливостей для економії і взаємодоповнюючих конкурентних переваг партнерів на міжнародному рівні. Інтернаціоналізація кластерів допомагає їм зберегти динаміку розвитку, не допустити так званого «Ефекту замикання» (lock-in) як однієї з причин несприятливого результату розвитку кластера [6]. Проте, європейські експерти відзначають, що в даний час тільки Німеччина і Франція повною мірою беруть участь у процесі інтернаціоналізації промислово-інноваційних кластерів.

На рівні європейських кластерних політик розвитку транскордонних промислово-інноваційних кластерів також приділяється поки недостатньо уваги. Основна ініціатива, що ставить своєю метою розвиток міжнародних кластерів в Європі - TACTICS (Transnational Alliance of Clusters Towards Improved Cooperation Support) - Транснаціональний кластерний альянс [1]. Мета якого - підтримка посилення співпраці.

Ініціатива TACTICS об'єднала сім провідних національних та регіональних державних регіональних організацій (кластерних агентств), а саме: VINNOVA (Швеція), TMG (Австрія), North West Development Agency (Великобританія), OSEO (Франція), IWT (Бельгія), VENINN (Італія), PAED (Польща). Дані структури покликані активно взаємодіяти з метою вироблення стимулюючих політик та інструментів реальної підтримки розвитку кластерів в ЄС, а також доносити результати своєї роботи до всіх зацікавлених осіб.

В рамках поставленої мети були визначені 6 пріоритетних напрямків [12]:

1. Стимулювання міжнародного кластерного співробітництва.
2. Оцінка ефективності розвитку кластерів.
3. Підтримка маркетингу і брендингу кластерів.
4. Використання кращих практик розвитку кластерів в процесі розвитку нових кластерів і галузей, включаючи інноваційні послуги.
5. Фінансування інновацій в галузях по каналах розвинених промислово-інноваційних кластерів.
6. Залучення одержувачів результатів діяльності кластерів у вдосконалення їх розвитку.

Вищевказані цілі поступово переводять процес обговорення кращих практик розвитку промислово-інноваційних кластерів в площину реальної співпраці між європейськими кластерами з урахуванням економічної ефективності даних ініціатив.

Крім того, однією з умов ініціативи TACTICS є використання переваг інших кластерних ініціатив в рамках ЄС (тобто їх «валоризації») [13] - CLUNET, CEE Cluster-Network та ін.

Ініціативи, подібні TACTICS, активно розвиваються в Європі в останні кілька років, однак поки, на думку експертів, ще рано говорити про інноваційний прорив або повноцінну ефективну взаємодію.

Тим не менш, існує кілька прикладів успішного розвитку транснаціональних промислово-інноваційних кластерів в Європі. Даний досвід накопичений, в першу чергу, в біотехнологічному секторі [7]. Важливо відмітити, що інтернаціоналізація

біотехнологічних кластерів означає значні перспективи для розвитку інноваційних конкурентних переваг для Європи, в цілому.

1. Bio Valley Basel - спільна програма Швейцарії, Німеччини та Франції з розвитку транскордонного біотехнологічного кластера.

Основна мета даної програми, що діє з 1996 р. - об'єднати сильні біотехнологічні компанії Північно-Заходу Швейцарії (регіон навколо Базеля), Південного Бадена (Німеччина) і Ельзасу (Франція). Програма включає більше 900 компаній, включаючи глобальних лідерів у фармацевтичному секторі та агро-бізнесі. Також в неї входить 40 наукових організацій і 4 університету і більш ніж 280 дослідницьких груп. Дана кластерна програма діє як один з найбільших біотехнологічних регіонів у Європі. Координація здійснюється за допомогою центральної кластерної асоціації, заснованої на трьох асоціаціях: у Швейцарії (Bio Valley platform Basel), Франції (Association Alsace Bio Valley) і Німеччини (Bio Valley Germany). Даний транскордонний кластер розвивається вже майже 15 років і, безумовно, відноситься до зрілих промислово-інноваційних кластерних систем, володіючи повним набором переваг.

2. Ініціатива приватно-державної мережевої організації ScanBalt, об'єднуюча наукове і виробниче співтовариство у сфері природничих наук, спрямована на формування транскордонного співтовариства біотехнологічних кластерів «ScanBalt BioRegion». Спільнота об'єднує університети, наукові центри, біотехнологічні компанії, державні структури Данії, Ісландії, Норвегії, Фінляндії, Швеції, Естонії, Латвії, Литви, Польщі, північних районів Німеччини та Північно-Заходу Росії.

Поточна стратегія ScanBalt - «Інновації на вершині Європи» - націлена на просування інвестицій в регіоні Балтійського моря на регіональному, національному та міжнародному рівнях [3].

Основними перевагами ініціативи ScanBalt BioRegion є:

- розвинені компетенції в галузі біотехнологій, об'єднані в супер-кластер;
- сильні, конкурентоспроможні бренди (AstraZeneca, LEO Pharma, Lundbeck, Novo Nordisk, Fermentas, Asla Biotech);
- можливості для проведення клінічних випробувань і доступ до медичних технологій;
- існуючі координаційні та комунікаційні послуги для забезпечення вільного обміну знаннями;
- багатий досвід роботи зі структурами, що надають фінансування (ЄС, Nordic Innovation Centre та ін.);
- зацікавленість у міжнародній кооперації;
- спеціалізація на дослідженнях стовбурових клітин, морський біотехнології та агробіотехнології.

У 2014 р. біо-регіон включає: 3000 компанії природничо-наукового напрямку; 60 університетів; 25 наукових парків.

Значні масштаби даної кластерної ініціативи, участь у ній країн з різним рівнем розвитку економіки в цілому, і інновацій, зокрема, роблять завдання формування біотехнологічного макро-регіону, а згодом - макро-кластера важкодійснюваним. З іншого боку, розвиток спільних програм та ініціатив у регіоні Балтійського моря,

включаючи ідею формування єдиного регіонального бренду, має сприяти гомогенізації економічного простору і зниження бар'єрів для об'єднання існуючих національних кластерів. Даний транскордонний кластер розвивається вже 13 років (з 2001 року) і, безумовно, також відноситься до зрілих промислово-інноваційних кластерних систем, володіючи повним набором переваг.

ВИСНОВКИ

До теперішнього часу накопичено достатньо авторитетних досліджень, що виявляють численні переваги кластерного підходу до розвитку бізнесу і територій, повною мірою характерних для європейських країн.

Рух у напрямку використання цінного досвіду європейських державних структур, підприємств і науково-освітніх центрів з розвитку промислово-інноваційних кластерів в інших країнах, на наш погляд, можливо по двох траєкторіях: 1) застосування європейських методик виявлення потенційних кластерів, апробованих керівництв з управління кластерами, що розвиваються і методів оцінки ефективності зрілих кластерів при формуванні промислово-інноваційних кластерів; а також, 2) вивчення і застосування європейського досвіду кластерного розвитку в процесі планування та формування транскордонних промислово-інноваційних кластерів за участю європейських підприємств та підприємств приграничних територій інших країн.

Підводячи підсумки, необхідно визначити напрямки подальших досліджень, які почасти є відповіддю на основні проблеми та виклики кластерного розвитку в Європі. Географічна близькість грає в кластерах все меншу роль, тому зростає необхідність вивчення інших характеристик їх розвитку: сили зв'язків всередині та між кластерами, можливості трансферу технологій та перебігу знань (Spillover effects), а, отже - крос-інновацій, наявності позитивних і негативних екстерналій, пріоритетів розвитку транскордонних кластерів .

Список літератури

1. European Cluster Organizations Directory – Europe INNOVA, 2013, Q2 – 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europabio.org/facts-figures.htm>
2. European Innovation Scoreboard. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.proinno-europe.eu/page/european-innovation-scoreboard-2013>.
3. FP7 Capacities Work Programme 2013: Regions of Knowledge. // European Commission C(2010)4903 of 2014. Gail Dutton. Emerging Biotechnology Clusters. Experienced Management and VCs and a Serial Entrepreneurial Culture Provide Critical Keys to Success // Genetic Engineering and & Biotechnology News - May 1 2014 (Vol. 29, No. 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.genengnews.com/articles
4. Giacomo Becattini - intervention in Glasgow 2000 on industrial districts – written by Franziska Blunck 07.03.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tci-network.org/activities/glasgow_becattini_intervention.
5. Global Innovation Index Report. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org>
6. Henry Erzkowitz. The triple helix: university-industry-government innovation. – Routledge, NY, London, 2008.

7. Irish Biopharma Clusters 2013. A guide to Irish companies active in the pharmaceutical and biotechnology sectors. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.biotechnologyireland.com/SITE/UPLOAD/DOCUMENT/Bioc_lusterBooklet.pdf
8. Joseph Cortright. Making sense of clusters: regional competitiveness and economic development. // A Discussion Paper Prepared for the Brookings Institution Metropolitan Policy Program. - March 2006.
9. Kristofer Erlandsson. Triple Helix Management and road map simulations for TH cooperation ability and cluster development. Greenbook. – Bromma tryck AB, Stockholm, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cluster-research.org/greenbook.htm>.
10. Kristofer Erlandsson. Triple Helix Management and Road Map simulations for TH cooperation ability and cluster development – presentation on the 2-d European Conference InterCluster-2008, Paris, 17-18.11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.intercluster.eu/images/stories/WS3.pdf>
11. Ötjan Sölvell. Clusters – Balancing Evolutionary and Constructive Forces. 2-d ed., Danagerds Grafiska, Ödeshög, January, 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cluster-research.org/redbook.htm>.
12. The 2013 EU Industrial R&D Investment Scoreboard European Commission, JRC/DG RTD. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scribd.com/doc/25451234/The-2013-EU-Industrial-R-D-investment-scoreboard>
13. The global practitioners network for competitiveness, clusters and innovation. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tci-network.org>.
14. White paper. The emerging of European world-class clusters. - Brussels, 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.intercluster.eu/images/stories/white_paper/white_paper_the_emerging_of_european_world_class_clusters.pdf

Побирченко В.В. Роль трансграничного сотрудничества в развитии европейских промышленно-инновационных кластеров / **Побирченко В.В.** // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского Серия: «Экономика и управление». – 2014. – Т. 27 (66). № 1. – С. 105-109.

В статье рассмотрен европейский опыт развития промышленно-инновационных кластеров. Показана роль трансграничного сотрудничества в существовании данного вида сетевого сотрудничества и осознанного планирования его дальнейшего развития.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, кластер, промышленно-инновационный кластер, региональное развитие.

Статья поступила в редакцию 03. 02. 2014 г.